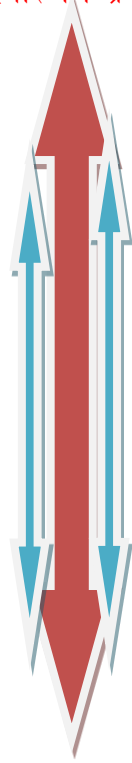

तलकोट गाउँपालिका
गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय
तलकोट, वभाङ्ग
सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

तलकोट गाउँपालिकाको १५ औँ गाउँसभा समक्ष
उपाध्यक्ष श्री पार्वती कुँवर भण्डारी ज्यू ले प्रस्तुत गर्नुभएको

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम

क) परिचय र समीक्षा खण्ड :

क) परिचय : तलकोट गाउँपालिका बझाङ जिल्लाको उत्तरपूर्वी भागमा अवस्थित छ । यसको भूभाग १२६६ मिटर देखि ५७८७ मिटरको उचाइसम्म फैलिएकोले उच्च पहाडी तथा हिमाली हावापानी पाइन्छ । भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २९ डिग्री ३२ मिनेट ३८ सेकेण्ड उत्तर देखि २९ डिग्री ४९ मिनेट ३१ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश तथा ८१ डिग्री ८ मिनेट ३३ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तर देखि ८१ डिग्री २८ मिनेट ८ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यसको पूर्वी भेगमा बाजुरा जिल्ला, उत्तरपूर्वी भागमा हुम्ला, उत्तरमा साइपाल गाउँपालिका, पश्चिममा सुर्मा गाउँपालिका र जयपृथ्वी नगरपालिका तथा दक्षिणी भागमा मष्टा गाउँपालिका रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल ३३५. २६ वर्गकिलोमिटर रहेको छ । साविकका सुनिकोट, धमेना, मेलविसौना र दाँतोला मिलाएर बनेको यस गाउँपालिकामा हाल ७ वटा वडाहरू रहेका छन् ।

१) प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरू :

- गाउँपालिकाको ठीक बीच भाग भएर बग्ने सेती नदी, तलकोटी खोला र अन्य नदीनालाहरू
- समशीतोष्ण पडभुङ र कोणधारी वन, जुन गाउँपालिकाको ६२.९ प्रतिशत भूभागमा फैलिएको छ ।
- पशुपालनका लागि उपयुक्त हिमाली चरन क्षेत्र जहाँ भेडा पालन प्रचुरमात्रामा गरिन्छ ।
- विभिन्न किसिमका बहुमूल्य जडिबुटीहरू
- तरकारी, दलहन, फलफूल र खाद्यान्न बालीका लागि उपयुक्त कृषियोग्य भूमी,

यस गाउँपालिका प्रमुख प्राकृतिक सम्पदा हुन । त्यसैगरी स्लेट खानी, तातोपानीका मुहान, खरिहुँगा र फलाम खानीको सम्भावनाले तलकोट गाउँपालिकालाई प्राकृतिक साधनमा थप सम्पन्न बनाएको छ ।

२) सांस्कृतिक अवस्था :

खस सभ्यता र हिन्दू संस्कृतिको मिश्रण तलकोट गाउँपालिकाको सांस्कृतिक पहिचान हो । मौलिक परम्परागत संस्कृतिको विशुद्ध रूप यहाँ देख्न पाइन्छ । तलकोट गाउँपालिकामा मष्टो संस्कृति प्रमुख चिनारी हो भने यस अन्तरगतका विभिन्न देवी देवताप्रति जनविश्वास रहेको पाइन्छ । हिन्दू धर्मावलम्बीको बाहुल्यता रहेका कारण दशैं, तिहार, विशुपर्व, गौरा, माघे संक्रान्ती, कृष्ण जन्माष्टमी, रामनवमी, होली जस्ता चाडपर्व मनाइन्छन् भने स्थानीय देवी देवताका मेला र जात्राहरू पर्व अनुसार मनाउने गरिन्छ । मष्टाका मन्दिर गाउँपालिकाका विभिन्न क्षेत्रमा फरक फरक नामले रहेका छन् । त्यसैगरी कालिका भगवती, मालिका समेतका मन्दिर पनि देख्न सकिन्छ । बभाङ्गी भाषिकालाई अधिकांश जनताले मातृभाषाको रूपमा प्रयोग गर्दछन् तापनि नेपाली भाषा स्पष्ट बुझ्न र बोल्न सक्दछन् ।

३) जनसंख्याको बनावट र अन्य तथ्यांक :

जम्मा जनसंख्या : ११८५८ (जनगणना २०७८)

पुरुष : ५४५४ र महिला : ६४०४

परिवार संख्या : २२३८

औषत परिवारको आकार : ६.५ जना

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या : ५४.३ प्रतिशत

लैंगिक अनुपात : ११७.४१

जनघनत्व : ३५.३६ जना प्रति वर्गकिलोमिटर

४) आर्थिक अवस्था :

क) कृषि :

भिरालो भूबनौट सहितको धरातलीय विविधतायुक्त भूमीका कारणले सघन खेती प्रणालीको विकास हुन सकेको छैन भने परम्परागत निर्वाहमुखी खेती प्रणालीको अपेक्षाकृत रुपमा रुपान्तरण हुन सकेको देखिदैन । हिमाली पाटनमा पशुपालनका कार्य भने प्रचुर मात्रामा हुने गरेका छन् । यसबाट स्थानीय नागरिकले आफ्नो आयस्तर सुधार्ने अवसर पाएका छन् ।

हिमाली हावापानीमा वर्षे मौसममा तरकारी खेतीको प्रशस्त सम्भावना देख्न सकिन्छ । कुल भूभागको ३३. ९ प्रतिशत भूभागमा कृषि तथा पशुपालनका लागि उपयोग भएको छ । बहुमूल्य जडिबुटी खेती आर्थिक सम्भावनाको क्षेत्रका रुपमा रहेको छ ।

ख) उद्योग व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति :

भौगोलिक विकटता, पूर्वाधारको न्यून विकास, अन्य भौगोलिक क्षेत्रसँगको कमजोर आवद्धताका कारणले यस गाउँपालिकामा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायको विकास अपेक्षाकृत हुन सकेको छैन । स्थानीयस्तरमा सानोतिनो व्यापारको कार्य भैरहेको देख्न सकिन्छ । आयात गरिने प्रमुख वस्तुहरुमा खाद्यान्न, लत्ता कपडा, निर्माण सामग्री आदि रहेका छन् भने निर्यात गरिने प्रमुख वस्तुमा काठ तथा वन पैदावरहरु, जडिबुटी, खोटो, भेडाच्याङ्ग्रा आदि पर्दछ । उर्जामुलक ठुला उद्योगको निर्माणले तिब्रता लिएको छ । वनपैदावरमा आधारित उद्योग तथा जडिबुटी संकलन र प्रशोधन उद्योग यस गाउँपालिकाका लागि सम्भावनाको क्षेत्र हो ।

ग) वित्तीय सेवा र आम्दानी :

यस गाउँपालिकामा नियमित सञ्चालनमा रहेका सहकारीको संख्या ४ रहेको छ । १ वडा वाणिज्य बैंकको शाखा रहेको छ । करिब २८ प्रतिशत मानिस वैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेकोमा सोबाट वार्षिक अनुमानित २५ करोड विप्रेषण प्राप्त हुने गरेका अनुमान गर्न सकिन्छ । यस गाउँपालिकामा बेरोजगारी दर १५.०५ प्रतिशत रहेको छ । करिब ४१ प्रतिशत परिवारको बैंक खाता रहेको छ । प्रतिपरिवार वार्षिक औषत आम्दानी रु १,२५,०००/- रहेको छ । वार्षिक ५ लाख भन्दा बढी आम्दानी गर्ने परिवार १९ प्रतिशत रहेका छन् ।

५) स्वास्थ्य र पोषण :

तलकोट गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सेवा आधाकरभूत स्वास्थ्य सेवामा आधारित छ । यस गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा ४ वडा स्वास्थ्य चौकी र ५ वटा आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र तथा ४ वटा बर्थिङ सेन्टरबाट स्वास्थ्य सेवा प्रदान भैरहेको छ । यी अन्तरगत ३७ जना महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाले सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । प्रायः सबै घरधुरीले आयोडिनयुक्त नूनको प्रयोग गर्ने गरेका छन् । ५ वर्ष मुनिका अतिशीघ्र कुपोषणग्रस्त बालबालिकाको संख्या ५ जना रहेको छ । बालबालिकाको कुपोषणको प्रतिवेदन हुने दर ८८ प्रतिशत रहेको छ । संस्थागत सुत्केरीको दर ९४.२३ प्रतिशत र चालू आर्थिक वर्षमा पूर्ण खोप पाउने बालबालिकाको जनसंख्या ९९६ रहेको छ । चालू आर्थिक वर्षमा भाडापखालाको संक्रमणदर २३० प्रतिहजार रहेको पाइएको छ ।

६) शिक्षा :

तलकोट गाउँपालिकाको सेवा क्षेत्रमा हालसम्म उच्च शिक्षा प्रदान गर्ने शैक्षिक संस्था स्थापना हुन सकेका छैनन् । हालसम्म आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा प्रदान हुँदै आइरहेको छ । हाल ३० वटा सामुदायिक र १ वटा संस्थागत गरी ३१ वटा विद्यालय रहेका छन् । ५ वर्ष माथिको साक्षरतादर ७१.४ रहेको छ जसमा महिला साक्षरता ६७.५ प्रतिशत तथा पुरुष ७५.४ प्रतिशत रहेको छ । विद्यालयमा स्वीकृत शिक्षक दरबन्दी संख्या ७० तापनि १५८ जना शिक्षक कार्यरत रहेको देखिन्छ ।

७) खानेपानी र सरसफाई :

यस गाउँपालिकाका कुल २२३८ घरधुरीमध्ये ७७.३५ प्रतिशत घरधुरीले धाराबाट खानेपानी उपभोग गरिरहेका छन् । खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा गरिएको भएपनि केही घरधुरीमा अझै शौचालय सुविधा नपुगेको तथ्यांक छ । सार्वजनिक शौचालयको अवस्था पर्याप्त छैन । ठोस फोहरमैला र विशेष गरी नसडने प्लास्टिकजन्य फोहरको व्यवस्थापनको उचित रणनीति तयार हुन सकेको छैन । विद्यालयमा किशोरकिशोरीमैत्री शौचालय पर्याप्त छैनन् ।

८) लैंगिक समानता र समावेशीकरण :

महिला र पुरुषको शिक्षा, साक्षरता, सम्पत्तिमा स्वामीत्व, रोजगारीका अवसर जस्ता क्षेत्रमा असमानता विद्यमान रहेको देख्न पाइन्छ । सामाजिक प्रथाजन्य क्रितीको अन्त्य हुन सकेको छैन । जातिय छुवाछुत र अन्य विभेदजन्य परम्परा कायमै छ । बालविवाह न्यूनीकरणमा उपलब्धी हासिल हुन सकेको छैन । हिंसाजन्य घटनामा कमी नआएको तथ्यांक बाहिर आएको छ ।

९) पूर्वाधार :

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेको पूर्वाधारको अवस्था निम्नानुसार छ :

कच्ची सडक (४.५ मिटरभन्दा चौडा)	२६ कि.मि
ग्रामीण कृषि सडक	४९ किलोमिटर
पक्की मोटररेवल पुल संख्या	१
भोलुंगे पुल	१३ वडा
सामुदायिक विद्यालय भवन	५९ वटा
विद्युतीकरण भएका वडा संख्या	७ वटै
मोबाइल सेवाको पहुँच	८२ प्रतिशत
दुरसञ्चार टावरको संख्या	१
इन्टरनेट पहुँच पुगेको जनसंख्या (प्रयोगकर्ता)	७ प्रतिशत (अनुमानित)

१०) वन तथा जैविक विविधता :

- वन क्षेत्र : २१०.९ वर्गकिलोमिटर (६२.९ प्रतिशत)
- सामुदायिक वनको संख्या : १८ वटा
- हावापानी : समशीतोष्ण देखि तुन्ड्रा
- प्रमुख वन्यजन्तु : बँदेल, चितुवा, भारल, रतुवा, घोरल, कस्तुरीमृग आदि ।
- प्रमुख पंक्षीहरू : चिर, डाँफे, चिल, गिद्ध, लाटेकोसेरो, कालिज, प्युरा, भ्याकुर, भंगेरा आदि ।
- सरिश्रृपहरू : हरेउ, भाइपर, धामन सर्प समेतका सर्पका प्रजातिहरू, सुनगोहरो, विभिन्न छेपाराका प्रजाति आदि ।

ख) सम्बोधन खण्ड :

सम्मानित गाउँसभाका अध्यक्ष महोदय,
सम्पूर्ण गाउँसभाका सदस्य ज्यू,
सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू,

जनताको लामो समयदेखिको बलिदानीपूर्ण संघर्ष र त्यागको परिणामस्वरूप देशमा लोकतन्त्रको स्थापना भै गणतन्त्र हुँदै संघीय शासन प्रणालीमा आइपुगेका छौं । नेपालको अग्रगामी परिवर्तनका लागि जनताले इतिहासका विभिन्न कालखण्डमा गरेका आन्दोलन, क्रान्ती तथा सशस्त्र संघर्षप्रति सम्मान व्यक्त गर्न चाहन्छु । संघीय शासनले आफ्नो परिवेश अनुरूपको शासन, विकास र सेवा प्रवाहको अवसर प्रदान गरेको छ । स्थानीय जनताको सहभागीतामा शासन सञ्चालन गरी नागरिक अधिकारको प्रचलन गराउने र संविधानप्रदत्त अधिकारको उपभोग गर्ने अवसर सृजना गर्ने जिम्मेवारी हामीलाई प्राप्त भएको छ ।

संघीय शासनको अभ्याससँगै स्वायत्तता र स्वशासनको अवसर प्राप्त भएको छ । गाउँको जन, धन र मनले गाउँकै विकास होस् भन्ने यसको उद्देश्य हो । विगतमा राज्यको केन्द्रबाट टाढा रहेको कारणले विकासको अवसरबाट वञ्चित हुनपुगेका जनताको सर्वाङ्गीण विकासको अवसर प्राप्त भएको छ । आज तलकोट गाउँपालिकाको गरिमामय १५ औँ गाउँसभासमक्ष उपस्थित भै आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्न पाउँदा अत्यन्त खुसीको अनुभूति गर्दछु ।

सर्वप्रथम म नेपालको अग्रगामी लोकतान्त्रिक परिवर्तनका क्रममा भएका विभिन्न आन्दोलन, सशस्त्र संघर्ष, क्रान्ति, क्षेत्रीय आन्दोलनहरू, आदिवासी आन्दोलन, मधेश आन्दोलनसमेतका क्रममा आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्ने सम्पूर्ण ज्ञान अज्ञात महान सहिदहरूप्रति उच्च सम्मानका साथ हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछु । त्यसैगरी घाइते, अपाङ्ग योद्धाको स्वास्थ्यलाभको कामना गर्दै उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु । वेपत्ता नागरिकहरूप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दै प्रभावित परिवारजनमा समानुभूती व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

संघीय र प्रदेश तहसँगै राज्यशक्तिको अभ्यास गर्ने भूमिकामा हामी छौं । राष्ट्रिय विकासका लक्ष्य, क्षेत्रीय आवश्यकता तथा स्थानीय परिवेश भित्र रही संविधानले परिकल्पना गरेका लक्ष्य हासिल गर्नु आजको आवश्यकता हो । स्थानीय मौलिकता, भौगोलिक विशिष्टता, समाजिक- सांस्कृतिक परिवेश अनुरूप नीतिको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी शासनका लाभ जनतासमक्ष पुऱ्याउन हामी प्रयासरत रहनुपर्दछ ।

भौगोलिक रूपले विकट, कठिन भूगोल, सामाजिक पछ्यौटेपन, न्यून साधनस्रोत, मानव साधनमा अपर्याप्त लगानी, अप्रभावकारी सामाजिक सेवा हाम्रा समस्या हुन । त्यसैगरी स्थानीय साधनस्रोत, जनताको श्रम र न्यून पूँजीको उच्चतम परिचालन गरी विकासपथमा अगाडी जानु आजको चुनौती हो । तलकोट गाउँपालिकाको विकास प्रयासमा हातेमालो गर्ने सबै विकास साभेदारहरू, रचनात्मक सुभाब प्रदान गनुहुने सम्पूर्ण बुद्धिजिवी,

पत्रकार, राजनीतिकर्मी, समाजसेवी, शिक्षक तथा प्राज्ञिक व्यक्तित्वहरू, सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू र आम सर्वसाधारण नागरिकप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

सभाध्यक्ष महोदय,

स्थानीय सरकारको दोस्रो कार्यकालको दोस्रो वर्ष पूरा भएको छ । आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को बजेट तथा कार्यक्रम सभासमक्ष प्रस्तुत गर्ने समयमा आइपुगेका छौं । नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, १६ औं आवधिक योजनाको आधारपत्र, सुदूरपश्चिम प्रदेश सरकारले लिएको “समृद्ध र आत्मनिर्भर सुदूरपश्चिम” को दीर्घकालीन सोच सहितको पहिलो आवधिक योजना एवम् तलकोट गाउँपालिकाको प्रथम आवधिक योजना प्रस्तुत् नीति तथा कार्यक्रमका मार्गदर्शन हुन ।

प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनबाट निम्न उद्देश्यहरू हासिल हुने अपेक्षा लिएकी छु :

१. गुणस्तरीय पूर्वाधार विकासका लागि विकास साभेदार तथा अन्तरतहका सरकारका बीचमा सार्थक साभेदारी हासिल हुनेछ ।
२. कृषि क्षेत्रमा लगानी परिचालन हुनुका साथै उत्पादनमा वृद्धि भै कतिपय कृषि उपजमा आत्मनिर्भर हुन सकिनेछ ।
३. वन पैदावरमा आधारित रोजगारमुलक घरेलु र साना उद्यमको विकासमा सहयोग पुग्नेछ ।
४. आधारभूत स्वास्थ्य र विद्यालय शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार भै नागरिको पहुँच विस्तार भएको हुनेछ ।
५. सार्वजनिक सेवा प्रवाह प्रभावकारी भएको हुनेछ । संस्थागत विकास भै सुशासन प्राप्तीको दिशामा अघि बढ्न मदत पुग्नेछ ।
६. ग्रामीण विद्युतीकरण र खानेपानीमा पहुँच विस्तार भै जीवनस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।
७. लैंगिक, जातिय तथा प्रथाजनित विभेदको न्यूनीकरण भइ सामाजिक न्याय र समानता स्थापनामा सहयोग पुगेको हुनेछ ।
८. पोषण र आधारभूत सरसफाईको ज्ञान नागरिकस्तरसम्म विस्तार भै नागरिकको पोषणस्तरमा सुधार भएको हुनेछ ।
९. प्राकृतिक विपद तथा जलवायु परिवर्तका कारणले सिर्जना भएका संकटको सामना गर्ने क्षमताको विकास भएको हुनेछ । विपदमा मानवीय संकटको सामना गर्ने सक्षमता हासिल भएको हुनेछ ।

उपरोक्त उद्देश्य हासिल गर्नका लागि विकास साभेदार संस्थाहरू, संघीय र प्रादेशिक सरकारको सहयोग तथा हाम्रो आन्तरिक स्रोत परिचालन गरिनेछ । विगतका भोगाइ र सिकाइले आगामी विकास प्रयासलाई मार्गदर्शन प्रदान गर्ने अपेक्षा लिएकी छु ।

सभाध्यक्ष महोदय,

अब म चालू आर्थिक वर्षमा विभिन्न क्षेत्रमा गरिएको विनियोजन र खर्चको संक्षिप्त विवरण प्रस्तुत गर्न गइरहेकी छु :

क्षेत्र	कुल विनियोजित रकम	हाल सम्मको खर्च	प्रगति प्रतिशत
कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक	७,८२,७१,२००	४,८०,२६,५०६	६१.३६ प्रतिशत
आर्थिक विकास	२,७०,६०,०००	९६,२३,१०६	३५.५६ प्रतिशत
सामाजिक विकास	१८,७३,७६,०००	१४,४८,५९,०००	७७.३ प्रतिशत

सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	१,३६,७४,४००	७५,५८,५२८	५५.२७ प्रतिशत
पूर्वाधार विकास	५,४९,२९,५००	२,२९,२०,७८५	४२.३५ प्रतिशत

सभाध्यक्ष महोदय,

यसपछि आगामी वर्षमा लिइने क्षेत्रगत नीतिहरू प्रस्तुत गर्न गइरहेकी छु :

क) पूर्वाधार विकास :

१. विकासको प्रमुख पूर्वाधार सडकको विकासमा जोड दिइ गाउँपालिकाको केन्द्रलाई सदरमुकाम जोडने मुख्य सडकको सुधार र स्तरोन्नती प्रारम्भ गरिनेछ ।
२. ग्रामीण विद्युतीकरणलाई प्राथमिकतामा राखी सबै वडामा केन्द्रीय प्रसारण लाइनको पहुँच विस्तारको कार्य गरिनेछ ।
३. दूरसञ्चारमा जनताको पहुँच विस्तार गर्न गाउँपालिका क्षेत्रमा थप रिपिटर टावर सञ्चालनका लागि सेवा प्रदायक निकायसँग सहकार्य गरिनेछ ।
४. आयोजना सञ्चालनको सम्पूर्ण तयारी भएका योजनामा मात्र रकम विनियोजनको नीति लिइनेछ ।
५. पूर्वाधार विकास सम्बन्धी स्पष्ट नीति र कानूनको व्यवस्था गरिनेछ ।
६. आवश्यकता र औचित्य हेरी विद्यालय भवन पूर्वाधार, खानेपानी विस्तार, सिंचाइ पूर्वाधारका क्षेत्रमा रकम विनियोजन गरिनेछ ।
७. उपभोक्ता समितिबाट सञ्चालन हुने सामुदायिक पूर्वाधार योजनाको सम्भाव्यता, प्राप्त हुने लाभ वा प्रतिफल र लागत साभेदारीलाई प्राथमिकीकरणको आधारका रूपमा लिइनेछ ।
८. समपुरक र विशेष अनुदानमा सञ्चालित आयोजनालाई पूर्णता दिइ सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
९. औद्योगिक ग्राम र खेलग्रामको स्तरोन्नती गर्न सम्बन्धित निकायसँग सहकार्य गरिनेछ ।
१०. आधारभूत अस्पताल निर्माणको कार्यतालिकालाई पूर्णतया कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

ख) सामाजिक विकास :

१. शिक्षा :

अ) शैक्षिक क्यालेन्डर निर्माण गरी पठनपाठनलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।

आ) गाउँ शिक्षा योजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । यसबाट विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

इ) सबै विद्यालयमा विद्युत पहुँच विस्तारको कार्य गरिनेछ ।

ई) कक्षाकोठाको भौतिक अवस्था सुधार गरी सबै मौसममा बालबालिकाका लागि बस्न योग्य तुल्याइनेछ । यस कार्यका लागि विकास साभेदार संस्थाको सहयोग प्राप्त गर्ने कार्य भैरहेको सभा समक्ष जानकारी गराउन चाहन्छु ।

उ) समय सापेक्ष शिक्षण सीप विकासका लागि शिक्षकलाई तालिमको प्रबन्ध मिलाइने छ । शैक्षिक जगतमा उच्च ज्ञान प्राप्त गर्नुभएका प्राज्ञिक व्यक्तिसँग विद्यालय शिक्षकको साक्षात्कार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

ऊ) विद्यालयमा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । आवश्यकता र औचित्य हेरी अन्तर विद्यालय खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।

ए) आधारभूत तहको परीक्षालाई मर्यादित ढंगले सञ्चालन गरी उत्तरपुस्तिका परीक्षण गाउँपालिकाबाट गरिने व्यवस्था मिलाई वस्तुपरक मूल्यांकनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

- ऐ) बाल विकास सहजकर्ता र विद्यालय कर्मचारीको न्यूनतम पारिश्रमिकमा गाउँपालिकाबाट दिइने अनुदानलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
- ओ) आधारभूत तह परीक्षा र माध्यमिक तहमा उत्कृष्ट शैक्षिक उपलब्धी हासिल गर्ने विद्यार्थिलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- औ) स्थानीय पाठ्यक्रमको समय सापेक्ष सुधार गरी सन्दर्भ सामाग्री निर्माण गरिनेछ ।

२. स्वास्थ्य र पोषण :

१. आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँच जनताको घरदैलोबाट ३० मिनेट भन्दा कम दुरीमा उपलब्ध गराउने नीति लिइएको छ ।
२. नेपाल सरकारको नीति अनुरूप तोकिए बमोजिमका निःशुल्क प्रदान गरिने औषधीको पर्याप्त आपूर्तिको प्रबन्ध मिलाइने छ ।
३. स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रणालीलाई नियमित र भरपर्दो बनाइनेछ ।
४. विद्यालयमा प्याकेटबन्द खानालाई निरुत्साहन गरी स्थानीय कृषि उत्पादनमा आधारित दिवा खाजाको नीतिलाई कार्यान्वयन गरिनेछ ।
५. आधारभूत खानेपानी सुविधालाई सबै घरधुरीमा विस्तार गरिनेछ । विगतमा निर्माण भै सञ्चालनमा कठिनाइ भएका खानेपानी आयोजनाको मर्मत सुधारको लागि बजेट विनियोजन गरी नियमित सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
६. सबै विद्यालयमा सुविधायुक्त दिवा खाजा भान्साघर र भोजनालय स्थापना गरिनेछ । यो वर्षभित्रमा एउटा विद्यालयमा सुविधासम्पन्न डाइनिङ हल सहितको भान्साघर निर्माण गरिने छ ।
७. पोषणको स्थिति पत्ता लगाउन घरधुरी सर्भेक्षण गरी पोषण पार्श्वचित्र (profile) तयार गरिनेछ ।
८. दिवाखाजा व्यवस्थापनका लागि विद्यालयसम्म खाद्यान्न ढुवानीको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

३. खानेपानी र सरसफाई

- १) समुदायमा आधारित खानेपानी वितरण प्रणालीको नियमित मर्मत सम्भार गरी भरपर्दो बनाइने छ ।
- २) सुधारिएको खानेपानी वितरण प्रणाली विकासका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।
- ३) नियमित रुपमा हरेक ३ महिनामा खानेपानीको गुणस्तर परीक्षणको कार्य गरिनेछ ।
- ४) ढल निकासको अवस्था र सम्भाव्यता अध्ययन गरी पूर्वाधार संरचना निर्माण गरिने छ ।
- ५) WASH इकाइको क्षमता विस्तार गरिनेछ ।
- ६) ठोस फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापनका लागि डम्पिङ साइटको पहिचान गर्ने र संरचना निर्माणको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।
- ७) सार्वजनिक शौचालयको मर्मत सुधार गरी क्षमता विस्तार गरिनेछ ।

४. भाषा, कला र संस्कृति :

- १) परम्परागत संस्कृतिको जगेर्ना गर्न स्थानीय मेलालाई व्यवस्थित ढंगले सञ्चालन गरिने छ ।
- २) तलकोट दरवारलाई संग्रहालयको रुपमा स्थापना गर्न पहल गरिने छ ।
- ३) पञ्चेबाजाको संरक्षण गर्न स्थानीय शिल्पीलाई प्रशिक्षणको व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ४) स्थानीय कला, सभ्यता, इतिहास र संस्कृतिको खोजी गरी स्मारिका प्रकाशनको कार्य गरिने छ ।

५. सामाजिक न्याय, समानता, समावेशीकरण र अन्तरसम्बन्धित विषयहरू :

- १) लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण नीतिको पुनरावलोकन गरी कार्यान्वयनमा लगिनेछ ।
- २) विपन्न महिला लक्षित आयआर्जन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- ३) बाल-विवाह बहुविवाह जस्ता सामाजिक समस्याको न्यूनीकरण गर्न सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

- ४) घरेलु हिंसा, लैंगिक हिंसा र अनय कुनै पनि किसिमका हिंसा एवं उपेक्षाबाट पिडित महिलालाई तत्काल सहायता प्रदान गर्न जनशक्ति परिचालन गरिने छ ।
- ५) लैंगिक हिंसा निवारण कोषको सञ्चालनलाई व्यवस्थित गरिने छ ।
- ६) महिला आमा समूहको दर्ता प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिने छ ।
- ७) अति विपन्न असहाय र अनाथ बालबालिकाको संरक्षण गरी तिनको आधारभूत शिक्षाको अधिकार सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइने छ ।
- ८) घरेलु तथा यौनजन्य हिंसा पिडित महिलालाई कानूनी उपचार सहायता प्रदान गरी समाजमा स्थापित हुन सहयोग गरिने छ ।
- ९) सामाजिक कुप्रथा न्यूनीकरणका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- १०) दलित, अल्पसंख्यक, फरक क्षमता भएका मानिसको सामाजिक जीवनमा सहभागिताको अवसरलाई सुनिश्चित गर्न बस्तीस्तरमा सञ्चालन हुने कार्यक्रम तथा योजनामा सहभागितालाई अनिवार्य गरिएको छ ।
- ११) लागू औषध दुव्यसन, कुलतमा लाग्न सक्ने किशोर र युवाका लागि सामाजिक बचाउका प्रयासका रुपमा सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- १२) स्थानीय बाल अधिकार समितिलाई प्रभावकारी बनाइ बाल कल्याण अधिकारीको जिम्मेवारी तोकिने छ ।

ग) आर्थिक विकास :

१. कृषि :

- क.) उच्चमुल्यका फलफुल र तरकारी तथा अन्नवालीका पकेट क्षेत्र पहिचान गरी सधन कृषि विकासको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- ख.) स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने कोदो, सिमी, लगायतका कृषिजन्य र घिउ मह जस्ता पशु पशुजन्य उत्पादनलाई पहिचान पत्र प्रदान गरि वजारिकरणमा सहयोग गर्ने ।
- ग) रैथाने वालिको संरक्षणका लागि नमुना संकलन गरिने ।
- घ) कृषिको तथ्याङ्क संकलन र प्रतिवेदनलाई नियमित रुपले सुचारु गरिने छ ।
- ङ.) कषिमा प्रयोग हुने किटनाशक विषादीको प्रयोगलाई निरुत्साहनको निति लिइने छ । किटनासक विषादीको सट्टामा प्राङ्गारिक जैविक विषादी उत्पादन गर्न कृषकलाई तालिम दिइने छ ।
- छ.) एक घर एक करेशावारीको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइने छ ।
- ज) . ३-५ रोपनी एकमुष्ट खेती गर्ने कृषकलाई वार्षिक एकमुष्ट अनुदानको निति लिइएको छ ।
- झ) अमिलो जात फलफुलका लागि बहुउद्देश्यीय नर्षरी स्थापना गर्न कृषकलाई पोत्साहन गरिनेछ ।
- ञ) **Climate smart agriculture** माथि विशेष जोड दिइने छ ।
- ट) बेमौसमी तरकारी खेतीलाई विस्तार गरिने छ ।

ठ) दलहन वाली उत्पादन तथा प्रवर्द्धनमा जोड दिइने छ ।

२) पशुपंक्षी :

क.) मासुमा आत्मनिर्भर भैसकेको अवस्थालाई टिकाउन र निर्यात प्रवर्द्धन गर्न मासु मिसन कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिने छ ।

ख). परम्परागत गोठलाई सुधार गरी गहुँत संकलन गर्ने र कृषिमा मलको रूपमा प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

ग). पशुमा लाग्ने संक्रमण रोग रोगथामका लागि **Vaccine** को व्यवस्था गरिनेछ ।

घ). पशु वन्ध्याकरणलाई सर्वसुलभ बनाईनेछ ।

ङ) पशु स्वास्थ्य सेवालालाई घरदैलोमा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

च) नश्ल सुधार गरि दुध उत्पादन वृद्धि गर्न बजेट विनियोजन गरिनेछ ।

छ.) एक वडा एक नमुना कार्य स्थापना गर्न विशेष प्राथमिकता दिइनेछ ।

३) पर्यटन

क). तपोवन पर्यटकीय क्षेत्र गुरुयोजना अद्यावधिक गरि पूर्वाधार विकास गरिनेछ ।

ख) . आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न प्रचार प्रसार गरिनेछ ।

ग) गाउँपालिका क्षेत्र भित्र **Home stay** (घरवास)लाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

घ) पदयात्री र पर्यटकका लागि सुचना तथा सर्म्पर्क केन्द्र स्थापना गरिनेछ ।

४) सहकारी क्षेत्र र गरिवी निवारण

क). सहकारी ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरि नियमनको दायरामा ल्याउने ।

ख). सहकारी सम्बन्धी गुनासोलाई यथासम्भव छिटो सम्बोधन गरिनेछ ।

ग) . गरिव परिचयपत्र कार्यक्रम सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।

ङ) अति विपन्न नागरिकको स्वास्थ्य बीमाको प्रिमियम व्यहोर्ने बजेट व्यवस्था गरिनेछ ।

च) . सहकारी एकीकरणलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।

छ). गरिवी निवारणका लागि लघु उद्यम कार्यक्रमको प्रभावकारी सञ्चालन गरिनेछ ।

५) उद्योग व्यवसाय र व्यापार

- क). बजारको नियमित अनुगमन गरि स्वच्छ बजार प्रतिस्पर्धा कायम गरिने
- ख). गैर व्यापारीक क्रियाकलापहरु नियन्त्रण गरिने ।
- ग). उद्योग व्यवसायकको दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई सबै व्यवसायलाई राजश्व प्रणालीमा सुचिकृत गरिनेछ ।
- घ). गाउँपालिका स्तरमा स्थानीय उद्योगहरुलाई पहिलो वर्षमा लिइने स्थानीय करमा २५ प्रतिशत छुट दिइनेछ ।
- ङ). उद्योगग्राम को स्तरोन्नतीका लागि संघीय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ ।
- च). जडिबुटीजन्य उद्योग स्थापनाका लागि मेसिनरी औजार खरिदमा सहायता प्रदान गरिनेछ ।
- छ). जल जमिन जगलका माद्यमवाट स्थानिय श्रोतको सदुपयोग गरि उद्योग स्थापनामा आवश्यक सहयोग र समन्वय गरिने छ ।

घ) वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन

- क) वन क्षेत्रको संरक्षण, व्यवस्थापन गर्न प्रदेश तहसंग सहकार्य गरी सामुदायिक वनहरुको नियमन गरिनेछ । अनियन्त्रित वनजंगल फडानीलाई रोक्न प्रयास गरिनेछ ।
- ख) . विकास निर्माणको कार्य गर्दा गराउँदा हुने वन विनासलाई न्यूनतम गर्ने तथा नयाँ क्षेत्रमा त्यतिनै वनक्षेत्र विस्तारको निति लिइने ।
- ग) . प्रारम्भिक वातावरणीय (प्रभाव मुल्याङ्कन) परीक्षणलाई विकास निर्माण आयोजना सञ्चालन गर्न अनिवार्य गरिनेछ ।
- घ) . खोलामा विषादी प्रयोग गरि वा करेन्ट लगाई माछा मार्ने कार्य नियन्त्रण गरिनेछ ।
- ङ). विपद प्रतिकार्य योजना तयार गर्नुका साथै द्रुत प्रतिकार्य टोलीलाई दुरुस्त अवस्थामा राखिनेछ ।
- च). वनजंगलमा डढेलो नलगाउन सचेतनामूलक सन्देश प्रसारण गरिनेछ ।
- छ). फोहर मैला व्यवस्थापनका लागि योजना तयार गरिने छ ।
- ज). विपद व्यवस्थापन कोष कार्यविधि तयार गरि लागु गरिने छ ।
- झ). विपद जोखीम क्षेत्रको पहिचान गरी सम्भावित क्षतिलाई न्यूनिकरण गर्न योजना तयार गरिनेछ । गाउँपालिकाको विपद जोखिम नक्सांकन गरिनेछ ।
- ञ) . जलवायु परिवर्तन अनुकुलन कार्यक्रमका लागि विकास साभेदारी सहयोगी संस्थाहरु संग समन्वय सहकार्य गरि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

ङ) संस्थागत विकास तथा सुशासन

- क) सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक पूर्वाधार संरचना यन्त्र उपकरणको पर्याप्त व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ख) सेवाग्राहीले सेवा प्राप्त गर्दा आवश्यक पर्ने फारम र ढाँचाहरु सहजरूपले प्राप्त गर्ने व्यवस्था मिलाउन **Wb site** मा स्वीकृत ढाँचाहरु राखिनेछ।
- ग). सवै सार्वजनिक सेवा प्रदायक इकाईलाई इमेल र सामाजिक सञ्जालका माध्यमबाट जोडिनेछ।
- घ.) आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको तर्जुमा गरि कार्यान्वयनमा लगिनेछ।
- ङ). सेवा प्रदान गर्ने निकायमा कार्यरत कर्मचारीलाई समय सापेक्षा तालिम प्रदान गरि तुल्याउनेछ।
- च). सवै वडाहरुमा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना गरि सेवा प्रवाहको मिलाउने छ।
- छ). आयोजनाको तयारी पुरा नगरी रकम विनियोजन गर्ने पद्धतिलाई निरुत्साहन गरिनेछ। आयोजनाको विस्तृत अध्ययन पुरा भएपछी श्रोत विनियोजन गरि आयोजना सुशासनलाई प्रमुख लक्ष्यका रुपमा लिइनेछ।
- ज). हाल राजपत्रको नियमित प्रकाशन नभैरहेकाले सभा र कार्यपालिका वाट निर्माण भएका कानुनको नियमित प्रकाशन रोकिएको विषयलाई मध्यनजर गरी गाँउसभामा विशेष प्रस्ताव प्रस्तुत गरी कानुन अनुमोदन गर्ने तथा राजपत्रको अतिरिक्तांकमा प्रकाशन गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ।
- झ). राजश्व प्रणालीको सुदृढीकरण गरी **SuTRA** प्रणालीबाट राजश्व वुझ्ने र प्रतिवेदन गर्ने प्रणालीलाई तदारुकताका साथ लागु गरिनेछ।
- ञ). वेरुजुको आकार निरन्तर वृद्धि हुदै गएकाले कार्यदल गठन गरी वेरुजुको फस्यौट गर्न सार्वजनिक लेखा समितिमा प्रस्ताव पेश गर्न लगाउनेछ। साथै असुल उपर वेरुजुलाई दाखिला गर्न लगाई वेरुजुको आकार घटाउनेछ।
- ट). सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परिक्षणलाई हरेक आयोजना र कार्यक्रममा अनिवार्य गरिनेछ।
- ठ). सार्वजनिक सम्पतिको दुरुपयोग रोक्न जिन्सी निरीक्षणलाई अनिवार्य गरिनेछ।
- ड). खरिद प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्न खरिद समितिको क्षमता अभिवृद्धि गरिने तथा सार्वजनिक खरिदलाई एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- ढ). कर्मचारी तथा पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धिका लागि बजेट विनियोजन गरिनेछ।
- ण) तलकोट गाउँपालिकाको वस्तुस्थितिको चित्रण घरधुरी सर्भेक्षण गरी गाउँ प्रोफाइल तयार गर्न बजेट विनियोजन गरिनेछ।

अन्त्यमा,

सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धिको राष्ट्रिय लक्ष्यलाई सहयोग पुग्ने गरी स्थानीय नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन हाम्रो मुख्य जिम्मेवारी रहेको स्मरण गराउँदै प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्न आफ्नो

अमूल्य सुभावा दिइ सहयोग गर्नुहुने नेपाल सरकारका माननीय मन्त्री ज्यू, प्रदेश सरकारका मन्त्री ज्यू तथा माननीय प्रदेश सभा सदस्य ज्यूहरु, विभिन्न राजनीतिक दलका नेता, कार्यकर्ता, निजी क्षेत्रका प्रतिनिधिहरु, शिक्षक तथा प्राज्ञिक व्यक्तित्वहरु, सबै कर्मचारी, राजनीतिकर्मी, श्रमिक वर्ग, नागरिक समाजका प्रतिनिधि लगायत सबै गाउँपालिका बासी आम सर्वसाधारण दाजुभाइ दिदीबहिनीमा हार्दिक धन्यवाद र आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

पार्वती कुँवर भण्डारी
बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति संयोजक
तलकोट गाउँपालिका बभाङ